

طلحه و زبیر

(رضی الله عنهما)

در پرتو حقایق قرآن، سنت و تاریخ

✍️ عبدالمجید مرادزهی خاشی
استاد دارالعلوم زاهدان

آنان قدری آشنا شویم و سپس قضاوت را بر عهده خوانندگان گرامی بگذاریم. یاد آوری می‌شود این مقاله به عنوان پاسخ مستقیمی در مقابل اشکالات و طعنهای سریال «پروانه‌های نویسنده» نیست زیرا پاسخ علمی به آن سریال، یک موضوع مستقلی است و شرایط و ویژگیهای خاص خود را دارد که فعلاً مورد بحث ما نیست.

البته صدا و سیمای جمهوری اسلامی پس از مدت‌ها اعتراض و نگرش سریال فوق توسط مردم، اعتراف به حقیقت نموده است.

این اعتراف از سوی «شورای نظارت بر سازمان صدا و سیما» طی نامه‌ای در پاسخ به اعتراض نمایندگان محترم مناطق اهل سنت در مجلس شورای اسلامی به شماره ۱۸۹۲ مؤرخ ۱۳۸۰/۱/۳۰ چنین به رشته تحریر در آمده است:

«مهورهای اشکالات سریال از نظر شورا و کارشناسان عبارت بود از:

۱- تشبیه و تطبیق تاریخ با شرایط امروز و منفي جلوه دادن برخی از شخصیت‌های ارزشمند.

۲- تشدید اختلافات مذهبی و تعرض به شخصیت‌های مورد احترام اهل سنت...»

حال بر عهده مدعی الموم است که با توجه به این اعترافات و با توجه به حقایق موجود به وظیفه ملی، قانونی و اخلاقی خویش عمل نماید.

امید است این مقاله به سمع و نظر طراحان، قلم سازان، و صحنه گردانان سریال «پروانه‌ها می‌نویسند» برسد و آنان از خطای بزرگ خویش، به بارگاه الهی و به محضر ملت شریف ایران و مسلمانان جهان توبه و عذر خواهی نمایند.

و من الله التوفیق و علیه التوکل و الاعتماد.

جانابز اسلام حضرت طلحه رضی الله عنه:

نام و نسب: ابو محمد طلحه بن عبید الله بن عثمان بن عمرو بن کعب بن سعد بن تیم بن مرة بن کعب بن لؤی بن غالب قریشی تیمی.

هشتمین نفری است که مشرف به اسلام شد و یکی از پنج نفری است که بنا به دعوت ابوبکر صدیق رضی الله عنه و بر دست ایشان اسلام آورد و نیز یکی از عشره مبشره (ده نفری که

نحمده و نصلی علی رسولہ الکریم

جهان بشریت از عصر آدم تا زمان حاضر، دعوتگران، مصلحان و منجیان زینادی را شاهد بوده است که در رأس آنان، پیامبران علیهم السلام قرار داشته‌اند.

گر چه پیامبران الهی برای نجات بشریت و اخراج آن از تاریکیهای کفر و ضلالت، زحمات جانکاهی را به طور مداوم متحمل شده‌اند و خداوند متعال به منظور موفقیت آنان در برنامه‌های خویش یاران و مخلصان از جهان گذشته‌ای را در کنار آنان قرار داده که در هر شرایطی از بدل جان و مال خویش برای حمایت و نصرت پیامبران و دین الهی دریغ نورزیده‌اند و تمام پیامبران کم و بیش یار و یاورانی داشته که به وظایف خویش عمل نموده‌اند ولی هم چنان که پیامبر ما خاتم پیامبران و دین اسلام آخرین و برترین ادیان الهی است، صحابه و یاران رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز وفادارترین، مخلص ترین و فداکارترین یاران آن حضرت بودند. به گونه‌ای که تاریخ از آرایه چنان الگوها و نمونه‌های کاملی از صداقت، ایثار، فداکاری، شجاعت و... عاجز و ناتوان است. قرآن کریم و سنت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و تاریخ اسلام، بزرگترین گواه بر این ادعای ما هستند.

از میان صحابه نیز رتبه و مقام مهاجرین بر سایرین تفوق و برتری دارد و از میان مهاجرین نیز «عشره مبشره» (ده یار بهشتی) گنل سرسید بوستان محمدی به شمار می‌آیند که اسلام عزیز را با فداکاریها، حماسه‌ها و رشادتهای خویش جان و ویژه‌ای بخشیدند و امت اسلامی را تا قیامت مرهون و مننون خدمات و زحمات خویشی قرار دادند.

آگاهی از زندگانی و شخصیت این انسانهای مقدس و این فرشتگان زمینی و دوستی و محبت با آنان، جزو برنامه زندگی و کمال ایمانی یک مؤمن و جامعه اسلامی است علی الخصوص هنگامی که مورد تعرض بدخواهان و طعن طاعنان قرار گیرند.

بر همین اساس، پس از ساختن سریال «پروانه‌های نویسنده» و پنخش آن از شبکه دوم جمهوری اسلامی ایران که در آن شخصیت بسیاری از بزرگان صحابه از طریق تحریف تاریخ و وارونه جلوه دادن آن، مورد طعن، اهانت و تعرض قرار گرفته بودند؛ مخصوصاً شخصیت بزرگوار «دو گل از گلستان بهشت» یعنی حضرات طلحه و زبیر رضی الله عنهما این ضرورت و نیاز بیشتر احساس شد.

لذا بر آن شدیم تا به طور مختصر و خلاصه با شخصیت مقدس و ملکوتی این پاکبازان و این سربازان جان بر کف آستان نبوت و فضایل و مناقب

پیامبر اکرم ﷺ در دنیا به آنان نوید بهشت را داد) و جزو آن شورای شش نفری است که حضرت عمر فاروق رضی الله عنه امر خلافت را پس از خویش به آنان واگذار کرده بود تا آنان تصمیم بگیرند و خلیفه را انتخاب کنند.

مادر وی «صعبه» بنت حضرمی، خواهر حضرت علاء الحضرمی است.^(۱)

در مکه مکرمه یکی از حامیان و مدافعان قوی پیامبر اکرم ﷺ بود و پس از مسلمان شدن، سخت ترین تکالیف و شکنجه‌ها را از جانب کفار متحمل می‌شد.

یکبار نوفل بن خویند یکی از سران قریش او و حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنهما را با یک ریسمان محکم بست و به همین جهت به آن دو بزرگوار «القرنین» (دو نفر با هم) گفته شده است.^(۲)

گرچه در کنار پیامبر اکرم ﷺ افراد زیادی بوده‌اند که در حساس ترین شرایط، جان و مال خویش را فدای آن حضرت و اسلام عزیز کردند ولی شرف و امتیازاتی را که حضرت طلحه رضی الله عنه در این موارد به دست آورده است، شاید کمتر نصیب دیگران شده باشد.

افتخارات و امتیازات بزرگ حضرت طلحه رضی الله عنه:

در غزوه أحد هنگامی که برای لحظاتی مسلمانان دچار سراسیمگی شدیدی شدند و اطراف پیامبر اکرم ﷺ از جمع کثیر یاران فداکار خالی شد، حضرت طلحه رضی الله عنه از معدود افرادی بود که بر دست مبارک آن حضرت ﷺ بر مرگ بیعت نمود و جانانه از رسول خدا ﷺ به قدری دفاع کرد که دستش فلج گردید و هفتاد و پنج اثر زخم تیر و شمشیر به وی اصابت کرد و «عرق النسائش» قطع شد. و سرانجام، پیامبر اکرم ﷺ را بر پشت خویش قرار داد و به مکان امن منتقل کرد.^(۳)

آری، خاطره فداکاریها و جان نثاریهای حضرت طلحه در روز أحد همواره در اذهان صحابه وجود داشت به طوری که هر گاه از أحد ذکر می‌شد، حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه می‌گفت: «ذلك يوم كله لطلحة» (تمام روز احد مال طلحه است).^(۴)

او نه تنها برگ زرین افتخارات أحد را به خود اختصاص داد بلکه شجاعت، فداکاری و حضور پر شور او در تمام جنگها در کنار پیامبر اکرم ﷺ مشهود است.

۱- کسب مدال افتخار از بارگاه نبوت

القاب «طلحة الخیر» (طلحه‌ای که سراسر خیر و خوبی است) «طلحة الفیاض» (طلحه با فیض و بخشنده) «طلحة الجود» (طلحه‌ای که سراسر جود و سخا است) نشانهای افتخار ویژه‌ای هستند که از بارگاه نبوت به او اعطاء شده بود. «سماه النبی ﷺ يوم الاحد طلحة الخیر و فی غزوة ذی العشيرة طلحة الفیاض و يوم خیبر طلحة الجود»^(۵)

یعنی پیامبر اکرم ﷺ در روز احد لقب «طلحة الخیر» و در غزوه «ذی العشيرة» «طلحة الفیاض» و در غزوه خیبر «طلحة الجود» را به وی عنایت کرده بود.

۲- امتیاز منحصر به فرد

یکی دیگر از امتیازها و افتخارات منحصر به فرد وی این است که در چهار همسر باجناق پیامبر اکرم ﷺ بود این چهار همسر وی عبارتند از:

۱- ام کلثوم بنت ابی بکر، خواهرام المؤمنین حضرت عایشه صدیقہ رضی الله عنها

۲- حمنة بنت جحش، خواهرام المؤمنین زینب بنت جحش رضی الله عنها

۳- فارعة بنت ابی سفیان، خواهرام المؤمنین ام حبیبہ رضی الله عنها

۴- رقیه بنت ابی امیه، خواهرام المؤمنین ام سلمه رضی الله عنها (۶) خوشا به حال کسی که این نسبت ویژه با رسول اکرم ﷺ نصیب او شده بود.

۳- طلحه بهشتی است

اصطلاح عشره مبشره (ده یار بهشتی) در فرهنگ اسلامی یک واژه معروف و آشنا است. رسول گرامی اسلام ﷺ به ده نفر از یاران خویش نوید و مژده بهشتی بودن را داده است. بدیهی است که تمام اخبار و گفته‌های آن حضرت ﷺ از وحی الهی سرچشمه می‌گیرد و بر اساس وحی الهی ایشان به

۱- الاصابة فی معرفة الصحابة ج: ۲- ص: ۲۲۲

۲- طبقات ابن سعد ج: ۳- ص: ۲۱۶، سیر سلف الصالحین للامام اسماعیل بن محمد بن فضل الاصبهانی ج: ۱- ص: ۲۱۸

۳- طبقات ابن سعد ج: ۳- ص: ۲۱۸

۴- سیر سلف الصالحین ج: ۱- ص: ۲۱۵

۵- سیر اعلام النبلاء ج: ۱- ص: ۳۰، اسد الغابة ج: ۳- ص: ۱۸۶

۶- ابن سعد ج: ۳- ص: ۲۱۷

بهشتی بودن این افراد به شرح ذیل اعلام فرمودند: «ابوبکر فی الجنة و عمر فی الجنة و عثمان فی الجنة و علی فی الجنة و طلحة فی الجنة و زبیر فی الجنة و عبدالرحمن بن عوف فی الجنة و سعد بن ابی وقاص فی الجنة و سعید بن زید فی الجنة و ابو عبیده بن الجراح فی الجنة»^(۱)

ابوبکر بهشتی است، عمر بهشتی، عثمان بهشتی است، علی بهشتی است، طلحه بهشتی است، زبیر بهشتی است، عبدالرحمن بن عوف بهشتی است، سعد بن ابی وقاص بهشتی است، سعید بن زید بهشتی است و ابو عبیده بن جراح بهشتی است.

۴- جود و سخای بی مانند

حضرت طلحه رضی الله عنه مال و ثروت زیادی داشت که آن را در خدمت اسلام و مسلمین قرار داده بود و بر اثر کثرت جود

و سخای وی، رسول اکرم صلی الله علیه و آله لقبهای پر افتخار «طلحة الجود» و «طلحة الخیر» و «طلحة الفیاض» را به وی عنایت کرده بود.

یک بار زمینی را به مبلغ هفتصد هزار درهم به حضرت عثمان فروخت. آن شب را در اضطراب به سر برد هنگام صبح تمام آن مبلغ را میان مستمندان و فقرا تقسیم کرد.^(۲)

سائب بن زید رضی الله عنه درباره جود و بخشش حضرت طلحه چنین می گوید: «من در سفر و حضر با طلحه بن عبید الله همراه بودم و احدی را سخاوتمندتر و جوادتر از وی در بذل و بخشش لباس، طعام و درهم ندیدم».^(۳)

نیز جابر بن عبدالله رضی الله عنه از او در این مورد چنین توصیف می کند: «من احدی را ندیدم که مانند طلحه بن عبید الله بدون درخواست و تقاضای سؤال کننده، مال زیاد را به مستمندان و مستحقین بدهد».^(۴)

فضایل و مناقب حضرت طلحه

علاوه بر آنچه از افتخارات و امتیازات حضرت طلحه رضی الله عنه بیان شد، فضایل و مناقب دیگری برای وی ثابت است که ما در اینجا به طور مختصر به تعدادی از آنها اشاره می کنیم:

۱- قال رسول الله صلی الله علیه و آله من اراد ان ينظر الى شهيد يمشی علی رجلیه فلينظر الى طلحة بن عبید الله»^(۵) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

فرمودند: هر کس می خواهد شهیدی را مشاهده کند که بر پاهایش دارد راه می رود پس طلحه بن عبید الله را مشاهده کند.

۲- قال علی بن ابیطالب رضی الله عنه سمعت اذنی رسول الله صلی الله علیه و آله یقول طلحة و الزبیر جارای فی الجنة»^(۶)

علی بن ابیطالب رضی الله عنه می گوید: گوشه‌ایم از رسول اکرم صلی الله علیه و آله شنیدند که فرمودند: طلحه و زبیر همسایگان من در بهشت هستند.

۳- و كان لا يدع احداً من بنی تیم عائلاً الا كفاه مؤونته و مؤونة عیاله و زوج ایامهم و اخدم عائلهم و قضی دین غارمهم»^(۷)

جود و سخای حضرت طلحه به قدری زیاد بود که مخارج و هزینه زندگی افراد مستمند قبیله بنی تیم را عهده دار شده بود و زمینه ازدواج بیوه‌های آنان را فراهم می ساخت و عائله مندانشان را کمک و نصرت می کرد و

وام و امداران را پرداخت می نمود.

۴- عن الزبیر رضی الله عنه قال: «لما صدنا مع رسول الله صلی الله علیه و آله الی احد اراد رسول الله صلی الله علیه و آله ان یعلو صخرة فنزل طلحة بن عبید الله، فصعد رسول الله صلی الله علیه و آله علی ظهره حتی علا الصخرة»^(۸) حضرت زبیر رضی الله عنه می گوید در روز غزوه احد با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به سوی کوه احد رفتیم و آن حضرت خواستند بر صخره‌ای بالا روند آنگاه طلحه بن عبید الله در کنار صخره قرار گرفت و رسول خدا صلی الله علیه و آله در پشت او قرار گرفت و بر بالای صخره رفتند.

حضرت طلحه از دیدگاه حضرت علی رضی الله عنهما

گر چه در فیلم «پروانه‌ها می نویسند» کوشش شده است تا حضرت طلحه دشمن حضرت علی معرفی شود و بغض و کینه آن بزرگواران را نسبت به یکدیگر اثبات کند، ولی این امر تهمت و افترای محض است و بر خلاف نصوص قرآن،

۱- مشکوة المصابیح ص: ۵۶۶ ۲- ابن سعد ج: ۳ ص: ۲۲۰

۳- رجال حول الرسول، خالد محمد خالد، ص: ۳۵۴

۴- رجال حول الرسول، ص: ۳۵۴

۵- اسد الغابة ج: ۳ ص: ۸۷

۶- مشکوة المصابیح ص: ۵۶۶ اسد الغابة ج: ۳ ص: ۷۸

۷- ابن سعد ج: ۳ ص: ۲۲۱

۸- رواه الترمذی ج: ۵ ص: ۶۲۳ و احمد ج: ۱ ص: ۱۶۵

احادیث رسول خدا ﷺ، روایات صحیح تاریخی و اجماع امت اسلامی است.

درست است که جنگی بین آن بزرگواران روی داده است و آنان رو در روی یکدیگر قرار گرفتند که بررسی این موضوع از بحث ما خارج است^(۱) ولی باید متذکر شد که پس از مذاکره و معلوم شدن حقیقت، حضرت طلحه رضی الله عنه صحنه جنگ را رها کرد و عازم مدینه منوره شد و قدر و منزلت او همواره در دل حضرت علی رضی الله عنه وجود داشت و به آن اعتراف می‌کرد، به موارد زیر توجه کنید:

۱- جاء عمران بن طلحة الی علی فقال: « تعال ههنا یابن اخی فاجلسه علی طنفته فقال: والله انی لارجوا ان اکون انا و ابو هذا ممن قال الله: و نزعنا ما فی صدورهم من غل اخواناً علی سرر متقابلین فقال له ابن الکواء: الله عادل من ذلك، ققام الیه بدرته فضریه و قال: انت، لام لک و اصحابک منکرون هذا»^(۲)

پس از شهادت حضرت طلحه عمران فرزند وی نزد حضرت علی آمد، حضرت علی او را تعارف کرد و بر جایگاهش نشاند و گفت: سوگند به خدا امیدوارم که من و پدر این از زمره کسانی باشیم که خداوند در قرآن کریم در باره آنان فرموده است: ما حقد و کینه را از دلهای اهل بهشت بیرون می‌آوریم و آنان بر تخته‌هایی رویروی یکدیگر نشسته و شادمانند. آنگاه شخصی بنام ابن الکواء از مخالفان حضرت طلحه از این گفتار حضرت علی اظهار تعجب کرد و گفت: خداوند از این عادل تر است. آنگاه حضرت علی با شلاقی که در دست داشت به او زد و گفت: بی مادرا تو و یاران تو این را قبول ندارید!

۲- «ان علیاً انتهی الی طلحة و قدمات فنزل عن دابته و اجلسه و مسح الغبار عن وجهه و لحيته و هو یترحم علیه و قال: لیتنی مت قبل هذا الیوم بعشرین سنة»^(۳)

حضرت علی پس از شهادت حضرت طلحه نزد او رفت از مرکبش فرود آمد و او را نشانند و گرد و غبار را از صورت و محاسنش پاک کرد و بر او ترحم نمود و با تأسف و ناراحتی گفت: ای کاش بیست سال قبل می‌مردم (و چنین امری پیش نمی‌آمد).

۳- و قال علی لما رأی طلحة ملقی فی واد: «عزیز علی ابا محمد بان اراک مجدلاً فی الاودیة تحت نجوم السماء الی الله اشکو عجری و بجرى»^(۴)

هنگامی که حضرت علی، حضرت طلحه را در حالی

مشاهده کرد که در دره‌ای شهید شده بود، اظهار داشت: ای ابو محمد! بر من بسیار گران است از اینکه تو را بر روی خاک در زیر ستارگان آسمان افتاده می‌بینم. به الله گلایه می‌کنم غمها و اندوههای خودم را.

۴- وقتی خبر شهادت حضرت طلحه به گوش حضرت علی رضی الله عنهما رسید اظهار داشت: «بشره (قاتله) بالنار»^(۵) قاتل او را مؤذنه دوزخ بده.

۵- قبلاً ذکر شد که حضرت علی رضی الله عنه اظهار داشت: «از رسول خدا ﷺ شنیدم که فرمود: طلحه و زبیر همسایگان من در بهشت هستند»^(۶).

نسبت حضرت طلحه با حضرات حسن و حسین رضی الله عنهم
حضرت طلحه دارای فرزندان ذیل بود:
محمد، عمران، موسی، یعقوب، اسماعیل، اسحاق، زکریا، یوسف، عیسی، یحیی،

ابوبکر بهشتی است، عسکر بهشتی، عثمان بهشتی است، علی بهشتی است، طلحه بهشتی است، زبیر بهشتی است، عبدالرحمن بن عوف بهشتی است، سعد بن ابی وقاص بهشتی است، سعید بن زید بهشتی است و ابوعبیده بن جراح بهشتی است.

صالح، عایشه، ام اسحاق، صعبه و مریم.

حضرت حسن بن علی رضی الله عنه با ام اسحاق دختر حضرت طلحه ازدواج کرد و دارای فرزندی به نام طلحه شد پس از وفات حضرت حسن، حضرت حسین رضی الله عنه با وی ازدواج کرد و دارای دختری به نام فاطمه از وی شد. بنا بر این، حضرت طلحه رضی الله عنه پدر سببی حضرت حسین و حضرت حسن رضی الله عنهما می‌باشد و حضرت حسن به قدری با وی محبت داشت که نام فرزند خویش را طلحه گذاشت.

شهادت

۱- برای قضاوت درست در این باره به کتاب مقام صحابه، تألیف: مفتی اعظم پاکستان مولانا مفتی محمد شفیع دیوبندی، ترجمه مولانا عبدالرحمن سریازی، چاپ انتشارات صدیقی مراجعه شود.

۲- طبقات ابن سعد ج: ۳- ص: ۲۲۵

۳- سیر اعلام النبلاء ج: ۱- ص: ۳۷

۴- سیر اعلام النبلاء ج: ۱- ص: ۳۶

۵- ابن سعد ج: ۳- ص: ۲۲۵

۶- اسد الغابة ج: ۳- ص: ۸۷

پس از اینکه در جنگ جمل مذاکره‌ای بین حضرات طلحه، زبیر و علی رضی الله عنهم صورت گرفت، حضرات طلحه و زبیر میدان جنگ را رها کرده و از جنگ کناره‌گیری کردند. هنگامی که حضرت طلحه معرکه جنگ را ترک کرده بود مورد اصابت تیر مروان بن حکم قرار گرفت و به درجه رفیع شهادت نایل گردید و معجزه رسول اکرم ﷺ که سالها قبل پیشگویی کرده بودند که: «هر کس می‌خواهد شهیدی را مشاهده کند که بر زمین راه می‌رود پس طلحه را مشاهده کند» مصداق عینی به خود گرفت.

«رضی الله عنه و ارضاه»

حواری رسول حضرت زبیر بن العوام رضی الله عنه

نام و نسب:

ابو عبدالله، الزبیر بن العوام بن خویلد بن اسد بن عبدالعزی بن قصی بن کلاب القرشی الاسدی
مادر او صفیه بنت عبدالمطلب، عمه رسول اکرم ﷺ است و پدر او عوام برادران المؤمنین خدیجه کبری رضی الله عنها است. چهارمین و یا پنجمین نفری است که مشرف به اسلام شد و هنگام تشرف به اسلام دوازده سال و طبق بعضی روایات هشت سال سن داشت. یکی از عشره مبشره (ده یار بهشتی) و جزو شورای شش نفری است که حضرت عمر رضی الله عنه امر خلافت را به آنان واگذار کرده بود.

او یکی از حامیان و فدائیان صادق رسول اکرم ﷺ بود و در مکه مکرمه اذیت و آزار کفار را تحمل می‌کرد. یک بار عمویش در حصیری او را پیچاند و آن را پر از دود کرد تا از اسلام برگردد ولی او مقاومت می‌کرد و بر اسلام پا بر جاتر می‌شد. او «ذوالهجرتین» است یعنی دو بار، هجرت به حبشه نصیب او شده بود.

افتخارات و امتیازات بزرگ حضرت زبیر رضی الله عنه

او نخستین کسی است که در اسلام علیه کفر و باطل شمشیر کشید.

روزی در مکه مکرمه شایع شد که رسول خدا ﷺ کشته شده است. حضرت زبیر رضی الله عنه که حدود یازده سال سن داشت شمشیر را برداشت و از خانه بیرون رفت. آنگاه رسول اکرم ﷺ را ملاقات کرد. ایشان پرسیدند: چرا شمشیر بر

داشته‌ای؟ او در پاسخ اظهار داشت: چنین خبری شنیدم قصد کردم تا با بدخواهان تو بجنگم. آنگاه رسول خدا ﷺ برای او و شمشیرش دعا کرد. (۱)

گرچه تمام زندگی او مملو از افتخار و امتیازهای بزرگی است ولی ما به ذکر چند مورد در اینجا بسنده می‌کنیم:

فرشتگان در شکل و سیمای او در بدر نازل شدند.

۱- روی ابن سعد باسناد صحیح قال: «کانت علی الزبیر عمامة صفراء معتجراً بها یوم بدر فقال النبی ﷺ ان الملكة نزلت علی سیماء الزبیر» (۲)

ابن سعد با سند صحیح روایت کرده است که در روز جنگ بدر حضرت زبیر عمامه زرد رنگی بر سر پیچیده بود. رسول خدا ﷺ فرمودند: امروز فرشتگان الهی در شکل و سیمای زبیر به بدر آمده‌اند.

یاد آوری می‌شود حضرت زبیر یکی از دو اسب سواری بود که در جنگ بدر شرکت کرده بود.

حواری رسول و کسب مدال «فداک ابی و امی»

۲- قال رسول الله ﷺ یوم الاحزاب من یأتینی بخیر القوم ثلاث مرات فقال الزبیر انا کل مرة... فقال رسول الله ﷺ ان لکل نبی حواریا و ان حواری الزبیر» (۳)

در جنگ احزاب رسول خدا ﷺ اعلام فرمودند: چه کسی از دشمن ما بنوقریظه برای ما خبر می‌آورد، حضرت زبیر اظهار داشت: من، آنگاه رفت و خبر آورد. بار دوم نیز اعلام شد و او رفت بار سوم نیز اعلام شد و باز هم او رفت و موقعیت دشمن را برای پیامبر اکرم بیان کرد. آنگاه آن حضرت فرمودند: برای هر پیامبری یک حواری وجود دارد و حواری (یار فداکار و پیشمرگ) من زبیر است، سپس فرمودند: «بدر و مادرم فدای تو باد» خوشا به حال کسی که رسول خدا ﷺ پدر و مادر خویش را فدای او کند!

ابراز محبت بی‌مانند پیامبر

۳- زبیر در تمام جنگها شرکت داشت و در روز فتح مکه پرچمدار یکی از سه پرچم مهاجرین بود و رسول خدا ﷺ در

۱- در السحابة فی مناقب القرابة و الصحابة للشوکانی ص: ۲۴۱، الاصابة

ج: ۱ ص: ۵۲۷

۲- الاصابة ج: ۱ ص: ۵۲۷ ۳- ابن سعد ج: ۳ ص: ۱۰۶

آن روز گرد و غبار را از سر و صورت اسب وی پاک کرد و برایش دو سهم از مال غنیمت در نظر گرفت. (۱)
 ۴- رسول خدا ﷺ در مکه مکرمه زمانی که برای اولین بار در اسلام حضرت زبیر شمشیر کشید برای او و شمشیر او دعای خیر کردند. (۲)

حضرت علی پس از شهادت حضرت طلحه نزد او رفت از مرگش فرود آمد و او را نشان داد و گرد و غبار را از صورت و معاشش پاک کرد و بر او ترحم نمود و با نأسف و نزاراحتی گفت: ای کاش بیست سال قبل می مردم (و چنین امری پیش نمی آمد).

رفتند و یهود از این تهور آنان مرعوب شدند و فتح نصیب مسلمانان شد. (۵)

۷- شاعر در بار رسالت حضرت حسان بن ثابت و صف و مدح حضرت زبیر را چنین به تصویر می کشد:
 اقام علی عهد النبی و هدیه

حواریه و القول بالفعل یعدل
 اقام علی منهاجه و طریقه
 یوالی ولی الحق و الحق اعدل
 هو الفارس المشهور والبطل الذی
 یصول اذا ما کان یوم محجل
 له من رسول الله قریب قریبه
 و من نصره الاسلام مجد مؤئل
 فکم کریه ذب الزبیر بسیفه

عن المصطفی و الله یعطی و یجزل (۶)
 حواری رسول بر عهد و راه محمد پا برجا ماند و گفتارش با کردارش هماهنگ است. او بر منهاج و طریق پیامبر قرار گرفت و با صاحب حق، موالات و دوستی گزید و حق راست ترین طریق است.

او شهبسوار معروف و قهرمانی مهاجم در روز نبرد است او با رسول خدا ﷺ نسبت خویشاوندی نزدیکی دارد (یعنی پسر عمه رسول خدا و برادر زاده ام المؤمنین خدیجه است) و نیز سهم به سزایی در یاری و نصرت اسلام دارد. چه غمها و اندوههایی را با شمشیر خویش از رسول خدا دفع نمود. خداوند اجر و پاداش زیاد او را بدهد.

زبیر از دیدگاه علی رضی الله عنهما

سریال «پروانه‌ها می نویسند» چهره پاک حواری رسول خدا ﷺ را دشمن حضرت علی معرفی می کند و به مخاطبان تلقین می نماید که او به دنبال پست خلافت و یک انسان جاه طلب بوده است ما، در این باره قضاوت را بر عهده خوانندگان واگذار می کنیم تا در پرتو آنچه تا اینجا بیان شد و در سطرهای آینده نیز بیان خواهد شد به قضاوت بنشینند ولی بنگریم که اسد الله شیر خدا حضرت علی ﷺ در این

فضایل و مناقب حضرت زبیر رضی الله عنه

از آنچه تا اینجا ذکر شد، فضیلت و منقبت والای حضرت زبیر رضی الله عنه از آن به خوبی واضح و روشن می شود در ذیل به فضایل دیگری در این مورد توجه نمایید:

۱- رسول خدا ﷺ فرمودند: طلحه و زبیر همسایگان من در بهشت اند. (۳)

۲- قال عمر رضی الله عنه: «ان الزبیر رکن من ارکان الدین». (۴)
 حضرت عمر رضی الله عنه می فرماید: زبیر ستونی از ستونهای دین است.

۳- او نخستین کسی از مهاجرین در مدینه بود که صاحب فرزندی به نام عبدالله شد. تولد عبدالله باعث شادی و مسرت فوق العاده مسلمین شد زیرا یهود شایعه کرده بودند که ما مسلمانان را جادو کرده ایم و آنان صاحب فرزند نخواهند شد.

۴- در تمام جنگها با پیامبر اکرم ﷺ همراه بود و در غزوه بدر فقط او و مقداد بن اسود بودند که دو اسب داشتند.

۵- حدیث عشره مبشره قبلاً در فضایل حضرت طلحه رضی الله عنه ذکر شد که رسول خدا ﷺ به ده نفر از یاران خویش مژده قطعی بهشتی بودن را دادند یکی از آن ده نفر حضرت زبیر رضی الله عنه است.

۶- در غزوه بنی قریظه هنگامی که محاصره آنان طولانی شد، رسول خدا ﷺ حضرت علی و حضرت زبیر را برای فتح قلعه مأموریت دادند آنان از بالای دیوار قلعه به داخل قلعه

۱- ابن سعد ج: ۳ ص: ۱۰۴
 ۲- الاستیعاب ترجمه - رقم ۸۱۱
 ۳- مستدرک حاکم ج: ۳ ص: ۳۶۳
 ۴- الاصابه ج: ۱ ص: ۵۲۷
 ۵- رجال حول الرسول، ص: ۳۶۳
 ۶- رجال حول الرسول ص: ۳۶۴، اسد الغاب ج: ۲ ص: ۱۳۱

باره چه قضاوت فرموده‌اند:

۱- قال علی بن ابی طالب علیه السلام: «سمعت اذنی رسول الله صلی الله علیه و آله یقول: طلحة و الزبیر جاری فی الجنة»^(۱)

علی ابن ابی طالب می‌گوید از رسول خدا شنیدم که فرمودند: طلحه و زبیر همسایگان من در بهشت‌اند.

۲- لما جاء ابن جرموز یستاذن علی علی قال: «انی لارجو ان اکون انا و طلحة و الزبیر من الذین قال الله فی حقهم و نزعنا ما فی صدورهم من غل اخواناً علی سرر متقابلین»^(۲)

هنگامی که ابن جرموز ملعون قاتل حضرت زبیر نزد حضرت علی آمد و اجازه ورود به محضر ایشان را خواست، حضرت علی علیه السلام اظهار داشت: از بارگاه الهی امیدواریم که من و طلحه و زبیر از کسانی باشیم که خداوند در حق آنان فرموده است: در بهشت آنان بر تختهایی روبروی یکدیگر نشسته‌اند و بغض و کینه را از دل‌های شان بیرون آورده ایم.

۳- هنگامی که ابن جرموز لعین شمشیر حضرت زبیر را نزد حضرت علی آورد، حضرت علی آن را گرفت بوسید، بسیار گریه کرد و چنین اظهار داشت: «سیف و الله طال ماجلا به عن وجه رسول الله صلی الله علیه و آله الکرب»^(۳) به خدا سوگند مدت‌های زیادی این شمشیر غم و اندوه را از چهره زیبای رسول اکرم صلی الله علیه و آله زدوده است.

قاتل فرزند صفیه را نوید دوزخ باد

۴- قال علی علیه السلام یوم جعل لما استاذن ابن جرموز: «بشر قاتل ابن صفیه بالنار»^(۴)

هنگامی که ابن جرموز لعین حضرت زبیر را شهید کرد نزد حضرت علی علیه السلام آمد و او این پاداش را به وی داد: قاتل زبیر فرزند صفیه را بشارت دوزخ باد.

اتفاق مال و ثروت در راه الله

یکی از بزرگترین ایرادات طراحان سریال «پروانه‌ها می‌نویسند» داشتن مال و ثروت زیاد حضرت زبیر علیه السلام است گویا از دید آنان اسلام با نظام سرمایه داری مخالف است و باید نظام اشتراکی داشته باشد غافل از اینکه مال و ثروت حلال، نعمتی از نعمتهای الهی است که به هر یک از بندگان که مصلحت بداند می‌دهد.

البته ثروت و مالی که از طریق مشروع به دست آید پاکیزه و مورد تأیید اسلام است حالا بنگریم که حضرت زبیر علیه السلام

این ثروت را از کجا آورده بود؟

۱- رسول خدا صلی الله علیه و آله باغ بزرگی در مدینه منوره به او عنایت کرده بود.

۲- حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه که پدر همسر وی اسماء است، منطقه «جرف» را در حوالی مدینه به او بخشیده بود.

۳- حضرت عمر رضی الله عنه به پیروی از دو سلف خویش منطقه «عقیق» را به او داده بود.

۴- حضرت عثمان رضی الله عنه مبلغ ششصد هزار درهم را به او بخشیده بود.^(۵)

علاوه بر اینها با توجه به اینکه یکی از قهرمانان میدان جنگ بود همواره از مال غنیمت سهمیه‌ای به او می‌رسید و نیز شغل مهاجرین تجارت و بازرگانی بود و از این طریق نیز درآمدهای زیادی نصیب شان می‌شد.

ولی او از مال و ثروت خویش همواره در راه الله انفاق می‌کرد و پس از وفات مبلغ دو میلیون و دویست هزار درهم بدهکار بود.

سعید بن عبدالعزیز می‌گوید: حضرت زبیر هزار غلام داشت که مالیات درآمد خود را به او پرداخت می‌کردند و او هر شب آن مبالغ را میان فقرا و مستمندان تقسیم می‌کرد و با دست خالی به خانه بر می‌گشت.^(۶)

حضرت عبد الله بن زبیر می‌گوید: «قتل الزبیر و لم یدع دیناراً و لا درهما الا ارضین منها بالغابة و دوراً»^(۷) پدرم زبیر در حالی شهید شد که هیچ درهم و دیناری از خود بر جای نگذاشته بود و از آن همه مال و ثروت فقط دو قطعه زمین و تعدادی منزل باقی مانده بود.

شهادت

پس از اینکه مذاکره‌ای بین حضرت طلحه، زبیر و حضرت علی علیه السلام صورت گرفت، طلحه و زبیر تصمیم گرفتند تا از جنگ کناره‌گیری کنند میدان نبرد را رها کرده عازم مدینه منوره شدند. وقتی حضرت زبیر به دره‌ای رسید در آنجا مشغول نماز شد در همین هنگام ابن جرموز لعین با حیل و

۱- مشکوة المصابیح ص: ۵۶۶، اسد الغابة ج: ۳ - ص: ۷۸

۲- ابن سعد ج: ۳ - ص: ۱۱۳

۳- ابن سعد ج: ۳ - ص: ۱۱۲ - رجال حول الرسول ص: ۳۶۵

۴- ابن سعد ج: ۳ - ص: ۱۰۶ - ابن سعد ج: ۳ - ص: ۱۰۷ - ۱۰۳

۵- سیر سلف الصالحین للامام الاصبهانی ج: ۱ - ص: ۲۲۷

۶- مرجع سابق

مکر بروی حمله کرد و او را به شهادت رساند. «رضی الله عنه و ارضاه».

نتیجه

با توجه به آنچه بیان شد نکات زیر به عنوان نتیجه بحث تقدیم می‌گردد.

۱- حضرات طلحه و زبیر از یاران مخلص و فداکار پیامبر اکرم ﷺ بودند که رسول خدا از آنان خشنود بودند و خداوند متعال نیز اعلام رضایت و خشنودی نمودند چنان که در مورد ۱۴۰۰ نفر از صحابه که در زیر درخت حدیبیه با رسول خدا ﷺ بیعت کردند، می‌فرماید:

«لقد رضی الله عن المؤمنین اذ بیاعونک تحت الشجرة فعلم ما فی قلوبهم...»^(۱) «همانا خداوند از مؤمنان [صحابه] که در زیر درخت [در حدیبیه] با تو بیعت کردند راضی و خشنود است و او اسرار دل‌های آنان را نیز دانسته است».

بدیهی است که علم الهی محدود به زمان و مکان نیست. او عالم به ماکان و مایکون است و با توجه به علم خویش اگر از کسی اعلام رضایت کند، رضایت او ابدی خواهد بود. بنابراین، خداوند متعال الی الابد از طلحه و زبیر راضی و خشنود است.

۲- امت اسلام تا قیامت مرهون و ممنون خدمات، فداکاریها و حماسه‌های صحابه کرام است و طبق فرمان و توصیه الهی موظف است همواره برای آنان دعای خیر و مغفرت کند. ما کوچکتر از آنیم که از پروانگان شمع رسالت انتقاد کنیم. آنان پاک و خالص بودند، انتقاد و اعتراض ما بر آنان به مثابه آب دهن انداختن به سوی آسمان است و رسول خدا ﷺ ما را از طعن و تشنیع صحابه و یاران خویش سخت بر حذر داشته است.

۳- بزرگترین شاهد و دلیل صداقت، اخلاص، پاکی و حقانیت صحابه گرامی (رضوان الله علیهم اجمعین) قرآن عظیم الشان است که می‌فرماید: «رضی الله عنهم و رضوا عنه» (خداوند از آنان راضی است و آنان از خداوند راضی هستند) همچنین نسبت به مهاجرین اولین که حضرات طلحه و زبیر رضی الله عنهما از سر آمدان آنان‌اند می‌فرماید: «و السابقون الاولون من المهاجرین و الانصار و الذین اتبعوهم باحسان رضی الله عنهم و رضوا عنه و اعد لهم جنت تجری تحتها الانهر خالدین فیها ابدأ ذلك الفوز العظيم»^(۲) «پیشی‌گیرندگان نخستین در اسلام از مهاجرین و انصار و کسانی که به خوبی از آنان پیروی کنند، خداوند از آنان

خشنود است و آنان نیز از خداوند خشنوداند خداوند برای آنان بهشتها و باغهایی آماده کرده که از زیر درختان آن نه‌رهای جاری است و برای همیشه در آن خواهند ماند این است رستگاری بزرگ».

۴- طلحه و زبیر از مجاهدان شرکت کننده در غزوه بدر هستند و نسبت به مجاهدین بدر خداوند متعال اعلام عفو پیشاپیش از خطاهای شان کرده است چنانکه رسول خدا ﷺ فرمودند: خداوند می‌فرماید: «اعملوا ما شئتم قد غفرت لکم»^(۳) (ای مجاهدان بدر! خداوند شما را پیشاپیش مورد عفو قرار داده است).

۵- حضرت طلحه پدر زن حضرت حسن و حضرت حسین رضی الله عنهما است.

۶- حضرت زبیر پسر عمه رسول خدا و برادرزاده ام‌المؤمنین خدیجه کبری است.

۷- حضرت طلحه در چهار همسری که داشتند با جناب رسول خدا ﷺ است (چنان که قبلاً ذکر شد).

۸- حضرت زبیر نخستین کسی است که در اسلام علیه کفر شمشیر کشید.

۹- حضرت طلحه در غزوه احد تا سرحد مرگ از رسول خدا ﷺ دفاع کرد و جانباز آن غزوه قرار گرفت.

۱۰- رسول خدا ﷺ در غزوه احزاب پس از اینکه حضرت زبیر مأموریت خویش را انجام داد خطاب به او فرمودند: «پدر و مادرم فدای تو باد!»

با توجه به آنچه در باب فضایل و مناقب و زندگانی این دو شخصیت بزرگ اسلام در صفحات گذشته ذکر گردید، لازم است محبت آن بزرگواران را در اعماق دل‌های خویش قرار داده، خود را در سلک پیروان و مدافعان آنان در آوریم و از حقانیت، قداست و عظمت آنان دفاع قاطع و معقول داشته باشیم و همواره بگوییم: «ربنا اغفر لنا و لاخواننا الذین سبقونا بالايمان و لا تجعل فی قلوبنا غلا للذین آمنوا ربنا انک رؤوف رحیم».

**حضرت علی شمشیر
حضرت زبیر را بوسید
و بسیار گریه کرد و
فرمود: به خدا
سوگند، مدت‌های
زیادی این شمشیر غم
و اندوه را از چهره
زیبای رسول اکرم
(ص) زدوده است.**

۱- سوره: فتح، آیه: ۱۸ ۲- سوره توبه، آیه: ۱۰۰

۳- صحیح بخاری ج: ۵ ص: ۱۰۷